

MÁRKI DÁVID*

Nyilvánosság és az ítéletek kutathatóságának problematikája**

I. Bevezetés

Globalizált világunkban a technológia rohamos fejlődése, és e fejlődés vívmányai, valamint a megváltozott médiakörnyezet az igazságszolgáltatás nyilvánosságának eddig ismert formáit alapjaiban alakította és alakítja át, újfajta kihívások elé állítva a jogalkotókat és a jogalkalmazókat egyaránt. Felgyorsult életünkben a jogalkotási folyamatok nem bírnak kellőképpen lépést tartani a technológiai változások által életre hívott új körülményekkel, amely végső soron a jogbiztonság követelményét sodorhatja veszélybe.

Az információs társadalom tagjai már nem elégszenek meg egyszerűen az információk szabad áramlásával, a tárgyaláson történő jelenléttel, hanem nagyobb rálátást szorgalmazznak az igazságszolgáltatás működésére, a bíróságok által hozott ítéletek megismerhetőségére, az állam aktív információszolgáltatási kötelezettségét követelve.

Felértékelődik a sajtó tájékoztatásban betöltött szerepe, és komoly hangsúly helyeződik a bírósági eljárásokra, az igazságszolgáltatás sajtóban történő megjelenésére, valamint a megjelenés minőségére és mennyiségére.

Egyre gyakrabban fordul elő, hogy egyes kiemelt igazságszolgáltatási ügyeket használnak fel politikai célokra, folyamatos támadásnak kitéve ezzel a bíróságokat. A társadalom széles köre a bíróságok által hozott ítéletekről és azok indokairól kizárólag a médiában megjelenő, sok esetben felszínes tudósításokból értesül, mély sebet ejtve a társadalom igazságszolgáltatásba vetett hitében. A sajtó és az igazságszolgáltatás viszonyrendszerét a hírek terjedése tekintetében találóan tükrözi Mark Twain gondolata, miszerint a *hazugság már a fél világot bejárta, mire az igazság még csak a cipőjét fűzi*. Nem szabadna, hogy az igazságszolgáltatás nyilvánosság előtti működése, valamint az egyes bűncselekmények elkövetéséről szóló tudósítások és az elkövetők felelősségre vonása során hozott bírói döntések az emberek szórakoztatását szolgálják. A fenti indokok miatt van szükség az igazságszolgáltatás és annak nyilvánosságának folyamatos monitorozására, jogtudományi kutatására.

---

* adjunktus, SZTE ÁJTK Közjogi Intézet

** A kutatást a Szegedi Tudományegyetem Interdiszciplináris Kutatásfejlesztési és Innovációs Kiválósági Központ (IKIKK) Humán és Társadalomtudományi Klaszterének IKT és Társadalmi Kihívások Kompetenciaközpontja támogatja. A szerző a digitális nyilvánosság jogi, politikai aspektusai kutatócsoport tagja.

Jelen tanulmányban a nyilvánosság és az ítéletek kutathatóságának problematikáját járom körül, a nyilvánosság igazságszolgáltatásban betöltött funkcióin keresztül, figyelembe véve a nyilvánosság egyes szintjeit, rétegeit, valamint az információszabadsággal való kapcsolatát.

II. Nyilvánosság

A nyilvánosságmodellek alaptézise, hogy az a közösségi ügyekkel kapcsolatos vélemények kialakításának és közlésének fóruma. Ettől különíthető el az egyén olyan cselekvési szférája, amely mentes a közösség felügyeletétől, mentes a nyilvános közlések világától.

A nyilvánosság egy politikai intézmény, a demokrácia megvalósulásának egyik alapfeltétele, amely a közhatalom gyakorlásának ellenőrzésében és a hatalmat gyakorlók, valamint a közösség közötti párbeszéd megvalósításában játszik szerepet.¹

Az igazságszolgáltatás nyilvánosságát tekintve különbséget tehetünk szervezeti és eljárási nyilvánosság között. A szervezeti nyilvánosság körébe tartozik a bíróság működésének megismerhetősége, átláthatósága, a bíróságok gazdálkodásának megismerhetősége, de akár a bírák elleni fegyelmi ügyek megismerhetősége és átláthatósága is.

Míg a jelen tanulmány szempontjából jelentőséggel bíró eljárási nyilvánosság további öt szintjét különböztethetjük meg. Ide tartozik a társadalmi nyilvánosság, a tárgyalótermi nyilvánosság, az ügyfélnyilvánosság, a „kényszernyilvánosság”, valamint az adminisztratív nyilvánosság szintje.

Az adminisztratív nyilvánossághoz sorolhatjuk az ítéletek megismerhetőségének kérdéskörét, amelynek ismertetéséhez azonban olyan előkérdéseket is vizsgálni kell, mint az információszabadság, valamint az nyilvánosság igazságszolgáltatásban betöltött funkciói.

III. Információszabadság és nyilvánosság

Az információszabadság a kommunikációs jogok arzenálját erősítő alapjog, amely a magyar alkotmányos értelmezésben a közérdekű adatok megismerésében és azok szabad terjeszthetőségében ölt testet. Alapvető jelentőségét mutatja az Alkotmánybíróság megfogalmazása is, miszerint: „[...] az információszabadság, a közhatalom gyakorlásának nyilvánossága, az állam és a végrehajtó hatalom tevékenységének átláthatósága, ellenőrizhetősége feltétele a bírálat jogának, a kritika szabadságának, a szabad véleménynyilvánításnak.”²

Az információszabadság tehát, a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez való jog, a hatékony állami működés biztosítékaként nélkülözhetetlen előfeltételét képezi

¹ POLYÁK Gábor: *Médiaszabályozás, médiapolitika*. Gondolat Kiadó PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék. Budapest – Pécs, 2015. 105. p.

² 34/1994. (VI.24.) AB határozat Indokolás IV. 6.

más alapjogok (mint a véleménynyilvánítási szabadság, a közéletben való részvétel) gyakorlásának.³ Ugyanis az állam működésével kapcsolatos információk megszerzése és szabad terjeszthetősége „*lehetővé teszi a választott népképviselői testületek, a végrehajtó hatalom, a közigazgatás jogszerűségének és hatékonyságának ellenőrzését, serkenti azok demokratikus működését. A közügyek bonyolultsága miatt a közhatalmi döntésalkotásra, az ügyek intézésére gyakorolt állampolgári ellenőrzés és befolyás csak akkor lehet hatékony, ha az illetékes szervek felfedik a szükséges információkat.*”⁴

Az információszabadság alkotmányos funkciója tehát nem más, mint az állam demokratikus működésének biztosítása, a közügyek átláthatósága. *Halmai Gábor* megfogalmazásában az információszabadság egyet jelent azzal, hogy jogunk van a közérdekű információk, adatok megismeréséhez, jogunk van ahhoz, hogy „*az állam, amely adónkból tartja fenn önmagát*”,⁵ ne titkolhassa el működését a társadalom előtt.

Az információszabadság keletkezés-története szorosan összefonódik a kommunikációs jogok anyajogaként is emlegetett véleménynyilvánítás szabadságával. Az információszabadság egyrészt a polgárokat megillető alanyi jog arra, hogy a közszféra birtokában lévő információkat megismerhessék, másrészt pedig a közszféra szereplőinek, szerveinek kötelezettsége arra nézve, hogy ezeket az információkat – akár bírói úton kikényszerítve – kiszolgáltassák.

Az állami működés átláthatóságának elvi igénye a nagy francia forradalomig nyúlik vissza. Az Ember és Polgár Jogainak Nyilatkozatában az adófizető polgár követeléseként fogalmazódott meg a gondolat, hogy „*a polgároknak joguk van ahhoz, hogy a közkiadások szükségességét akár személyesen, akár képviselőiken keresztül megvizsgálják, azokhoz hozzájáruljanak, felhasználásuk módját ellenőrizzék, megoszlásukat, kivetésüket, behajtásukat és fenntartásuk tartamát megállapítsák.*”⁶

Az információszabadság létjogosultságát igazoló érvek – a következményelvű megközelítés – alapján a közszféra működésével kapcsolatos dokumentumok és adatok nyilvánosságra hozatala erősíti a politikai rendszer legitimitását, az állampolgárok és civilszervezetek számára megkönnyíti a közügyekben való tájékozódást, valamint biztosítja hatékony részvételüket a döntéshozatali eljárásokban.⁷ Ezzel szemben a morális alapú megközelítés az információszabadság lényegét abban ragadja meg, hogy a polgárok érdekében a közpénzekből működő hivatalok, a közpénzből előállított dokumentumok megismerésének lehetőségét csak indokolt és törvényben szabályozott esetekben tagadhatják meg.⁸

A különböző emberi jogi tárgyú nemzetközi dokumentumok rendelkezései a véleménynyilvánítás és kifejezés szabadságának oltalma alatt, országhatárookra tekintet nél-

³ VILLÁM KRISZTIÁN: *Az információszabadság Alaptörvényen alapuló védelme*, Alkotmánybírósági Szemle 2019/1. szám.

⁴ 34/1994. (VI.24.); 32/1992. (V.29.) Ab határozat.

⁵ HALMAI GÁBOR – TÓTH GÁBOR ATTILA: *Emberi Jogok*. Osiris Kiadó. Budapest 2003, 611. p.

⁶ Az Ember és Polgár Jogainak Nyilatkozata XIV. cikk.

⁷ KERÉKES ZSUZSA: *Információszabadság* In.: Lamm Vanda (szerk.) *Emberi Jogi Enciklopédia HVG-Orac*. Budapest, 2018. 406. p.

⁸ KERÉKES ZSUZSA 2018, 406. p.

kül, valamint a hatósági szervek beavatkozásától mentesen védik az információk és eszmék megismerésének és közlésének szabadságát.⁹ Az információk szabad áramlásának igénye, egyben az állam aktív információszolgáltatási kötelezettségévé fordult át.

Azt, hogy milyen adatok és információk tartoznak abba a körbe, amelyeknek megismerhetőségét az állami szerveknek biztosítani kell, hazánkban az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény [a továbbiakban: Info tv.] határozza meg. Ez a kör a közérdekű és közérdekből nyilvános adatokat foglalja magába. E két adatkör fogalma alá tartozik „*az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő és tevékenységére vonatkozó vagy közfeladatának ellátásával összefüggésben keletkezett, a személyes adat fogalma alá nem eső, bármilyen módon vagy formában rögzített információ vagy ismeret, függetlenül kezelésének módjától, önálló vagy gyűjteményes jellegétől, így különösen a hatáskörre, illetékességre, szervezeti felépítésre, szakmai tevékenységre, annak eredményességére is kiterjedő értékelésére, a birtokolt adatfajtákra és a működést szabályozó jogszabályokra, valamint a gazdálkodásra, a megkötött szerződésekre vonatkozó adat*”¹⁰ továbbá „*a közérdekű adat fogalma alá nem tartozó minden olyan adat, amelynek nyilvánosságra hozatalát, megismerhetőségét vagy hozzáférhetővé tételét törvény közérdekből rendeli el.*”¹¹

Az Info tv. alapján az információk és adatok megismerése alapvetően kétféle módozatban valósulhat meg. Ezeket „*közadat-szolgáltatási rezsimeknek*”¹² hívjuk. A közérdekű adatigénylés útján (I) közvetlen megkeresés formájában adatot igénylő számára a megkeresett szerv, amelynél a kért adat fellelhető, a megkereséstől számított 15 napon belül – veszélyhelyzet ideje alatt hatályban lévő rendelkezések szerint 45 napon belül¹³ – hozzáférhetővé teszi a kért adatokat. A másik mód a proaktív információszabadság (II) értelmében az adatokat egy bárki számára – külön erre irányuló kérés nélkül – elérhető fórumon teszik közzé.¹⁴

Az igazságszolgáltatás speciális jellege miatt azonban a nyilvánosság szükségessége, megnövekvő igénye nem ragadható meg csupán az információszabadság általános elveiben, ahhoz elengedhetetlenül szükségesek más alapelvek, mint a bírói függetlenség, valamint az ehhez szorosan kapcsolódó számonkérhetőség fogalma.

IV. Nyilvánosság igazságszolgáltatásban betöltött funkciói

A tanulmány elméleti megalapozásának elengedhetlen részét képezi a nyilvánosság funkcionális követelményeinek vizsgálata, amely visszatükrözi a nyilvánosság kiemelt

⁹ ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 19. cikke, Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikke, Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 19. cikke.

¹⁰ Info tv. 3. § 5. pont.

¹¹ Info tv. 3. § 6. pont.

¹² Megalapozó tanulmány a nemzeti adatpolitikáról szóló Fehér Könyvhöz. Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács Szakértői Tanácsadó Testülete, Budapest 2016. 4. p.

¹³ 521/2020. (XI.25.) Korm. rendelet 1.§ (3) bek.

¹⁴ SZAKADÁTI SZABOLCS: *A közérdekű adatok és az információszabadság tegnaptól mára*. ArsBoni. 2017. <https://arsboni.hu/a-kozerdeku-adatok-es-az-informacioszabadsag-tegnaptol-mara-2/>

jelentőségét. Az igazságszolgáltatás nyilvánossága egy olyan alkotmányos jogintézmény, amely szűkebb értelemben a bírósági eljárások, bírósági tárgyalások nyilvánosságát, míg tág értelemben az igazságszolgáltatás működésének átfogó nyilvánosságát jelenti.

A nyilvánosság igazságszolgáltatásban betöltött funkcióinak csoportosításakor abból indulhatunk ki, hogy mely funkciók azok, amelyek közvetlenül a rendeltetésük alapján kapcsolódnak a nyilvánossághoz. Ezeket nevezhetjük elsődleges funkcióknak, illetőleg, hogy melyek azok a másodlagos funkciók, amelyek tulajdonképpen a nyilvánosság elsődleges funkcióinak közvetett hatásai, eredményei.

Elsődleges funkciók közé sorolható (I) a társadalmi ellenőrzés és a pártatlan eljárás biztosítása, valamint (II) a jogbiztonság és jogegység megteremtése, míg a másodlagos funkciók közé sorolható (III) a jog társadalomalakító és (IV) a tudomány jogfejlesztő szerepe. Ezen kategóriák egy része átfogóan az igazságszolgáltatásra vonatkozik, azonban van olyan, amely kifejezetten az eljárási nyilvánosság körébe tartozik.

1. Társadalmi ellenőrzés és pártatlan eljárás biztosítása

A bírósági eljárások nyilvánossága a bírói hatalom korlátjaként a jogállamiság fontos garanciája. A nyilvánosság egyik legfontosabb funkciója az igazságszolgáltatás tevékenységének ellenőrizhetővé tétele, a pártatlan eljárás biztosításának megvalósulása, ezen felül a bírói önkény ellenőrzésének egyik eszköze.

A társadalmi ellenőrzés egyaránt lényeges funkciót tölt be az igazságszolgáltatás szervezeti működésének nyilvánosságát tekintve, valamint a tárgyalások, ítéletek nyilvánossága által az eljárások nyilvánosságát tekintve egyaránt. A pártatlan eljárás biztosítása azonban csak közvetve kapcsolódik a szervezeti működés köréhez, tényleges hatása az eljárások során mutatkozik meg. Az Alkotmánybíróság ezt elvi élel mondta ki 58/1995 (IX. 15.) AB határozatában, miszerint a nyilvánosság mindenekelőtt az igazságszolgáltatás működésének a társadalom által történő ellenőrzését hivatott biztosítani.¹⁵

Az alapvető jogok biztosa is megállapította, hogy a társadalmi ellenőrzés szorosan kapcsolódik a társadalmi nyilvánossághoz, hiszen a társadalmi nyilvánosság teremti meg elsődlegesen a társadalmi kontroll-funkciót és biztosít garanciát a pártatlan, részrehajlásmentes ítélezésre.¹⁶

A nyilvánosság külső kontroll alá veti a bírói tevékenységet, így biztosítva a pártatlan, elfogulatlan, részrehajlásmentes ítélezést. „*A nyilvánosság alapvetően biztosíték szerepét tölti be a büntetőeljárásban, garancia a független és pártatlan ítékezés mellett arra, hogy a terhelt ne kerüljön hátrányos helyzetbe a hatóságokkal szemben.*”¹⁷

¹⁵ 58/1995 (IX. 15.) AB határozat Indokolás II. 5.

¹⁶ SZABÓ MÁTÉ: *Az állampolgári jogok országgyűlési biztosaának jelentése az OBH 1439/2009. számú ügyében.* <http://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/44-az-allampolgari-jogok-orszaggyulesi-biztosa-nak-jelentese-a-birosagi-tajekoztatasarol-es-a-targyalasok-nyilvanossagarol>

¹⁷ FANTOLY ZSANETT – GÁCSI ANETT ERZSÉBET: *Eljárási büntetőjog. Statikus rész.* Iurisperitus. Szeged, 2013, 82. p.

Ugyanakkor a társadalmi kontroll-funkció és a pártatlan eljárás biztosítása nem vizsgálható kizárólag az eljárásban résztvevő felek oldaláról, annak szerepe a bírói kar szeméből is fundamentális jelentőséggel bír. A nyilvánosságon keresztül nem csak a bírói munka válik ellenőrizhetővé, de az eljáró bíró számára is védelmet nyújthat a befolyásolási kísérletekkel és nyomásgyakorlással szemben. Különösen fontos szempont ez, tekintettel az Igazságügyi Tanácsok Európai Hálózata (ENCJ) „*Ítékezés függetlensége, elszámoltathatósága és minősége*” projekt keretében végzett kutatására¹⁸, amelyben a válaszadó magyar bírák viszonylag nagy számban jeleztek konkrét ügyre vonatkozó nyomásgyakorlást a bírósági vezetők irányából.

A nyilvánosság funkciója egyrésztől tehát, hogy minden ügyben, minden fokon s mindenféle eljárási rendben megvédje a feleket a titkos eljárásoktól és ítéletektől, megakadályozza a bírókra irányuló befolyásolási kísérleteket, továbbá növelheti a bíróságokba vetett közbizalmat. Ez a bizalom azonban csak „*megfelelő mennyiségű, szabadon elérhető és kellően feldolgozott információra alapozva*”¹⁹ alakulhat ki, amelyben a nyilvánosság kiemelkedő szerepet játszik.

2. A jogbiztonság és jogegység megteremtése

Mint azt az Alkotmánybíróság is megállapította, „*A jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. A jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára.*”²⁰

A jogállam egy olyan alkotmányjogi érték kategória, amely a közhatalom jognak való alávetettségét, a jog uralma alá rendelt államot jelenti.²¹

A jogbiztonság megköveteli, hogy a meghozott és alkalmazott jogszabályok világosan és egyértelműen kerüljenek megfogalmazásra,²² elősegítve, hogy mindenki, akit érint, tisztában lehessen a jogszabály által kialakított jogi helyzettel, annak megfelelően igazíthassa magatartását és a jogszabályok megszegése esetén számolhasson a jogkövetkezményekkel.²³ Vagyis a jogállamiság meghatározó részeként maga a jogbiztonság is több elemből tevődik össze, mint a joghoz való hozzáférés, a jog megismerhetősége, egyértelműsége és érthetősége, a jog bizonyossága és feltétlen megvalósulása.²⁴

¹⁸ ENCJ: Independence, Accountability and Quality of the Judiciary, 2018-2019. <https://pgwrk-websitemedia.s3.eu-west-1.amazonaws.com/production/pwk-web-encj2017-p/GA%2019/ENCJ%20IAQ%20report%202018-2019%20adopted%207%20June%202019%20final-july.pdf>

¹⁹ FLECK Zoltán: *A tárgyalóterem és nyilvánosság, elméleti megfontolások*, A Legfelsőbb Bíróságon 2010. március 4-én rendezett „A bírósági tárgyalások nyilvánossága” című konferencián elhangzott előadás. Az előadás szövege elérhető: <https://www.es.hu/cikk/2010-03-25/fleck-zoltan/a-targyaloterem-es-nyilvanossag1.html>

²⁰ 9/1992. (I.30.) Ab határozat Indokolás V. 3.

²¹ TAMÁS ANDRÁS: *A közigazgatási jog elmélete*. Szent István Társulat. Budapest, 2010. 244–264. pp.

²² 26/1992. (IV. 30.) Ab határozat „a jogszabály szövege értelmes és világos, a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzon”.

²³ 11/1992. (III.5.) AB határozat Indokolás V. 5.

²⁴ KONDOROSI FERENC: *Válság és veszélyek a nemzetközi kapcsolatokban*. Urbis Kiadó. Budapest, 2009. 58. p.

A jogbiztonság egyben az állam, illetve az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is megköveteli, amelyben alapvető fontosságúak az eljárási garanciák – ezáltal a nyilvánosság és átláthatóság – tekintettel arra, hogy az egyes jogintézmények kizárólag az eljárási szabályok betartásával működhetnek alkotmányosan.

A jogbiztonság az állam, szűkebb értelemben a jogalkotás elé támasztott követelmény, azonban alapvető fontossággal bír az igazságszolgáltatás területén is. A bírósági eljárások során is elengedhetetlen, hogy az eljárásban résztvevő személyek ügyében eljáró szervek alkotmányos és jogszabályi keretek között működjenek. A jogbiztonság követelménye nem öncélú jogelv, hanem egy értékalapú fogalom, amelynek célja az igazságosság minél teljesebb érvényesülése.²⁵ Ahogy az Alkotmánybíróság is rámutatott „*az anyagi igazságosság jogállami követelménye a jogbiztonságot szolgáló intézményeken és garanciákon belül maradván valósulhat meg.*”²⁶

A kontinentális jogban a jogbiztonság juttatja érvényre azt az alapelvet miszerint elsődlegesen a jogban, annak tartalmában és stabilitásában lehet bízni.²⁷ A jogbiztonság általános eleme a társadalmi viszonyok szabályozottsága, a jogszabályok tényleges alkalmazhatósága, a jogalkalmazás egységessége és kiszámíthatósága, illetőleg a döntések végrehajtottasága.²⁸

A kizárólag a modern technológiai vívmányok által hozott fejlődési folyamatot alapul véve a jogbiztonság követelménye, miszerint a jognak és jogintézmények működésének kiszámíthatónak és megismerhetőnek kell lennie, a jogszabályok széleskörben történő megismerhetőségét lehetővé tevő elektronikus információszabadságról szóló törvény 2006. január 1-jei hatálybalépésével lépett a reflektorfénybe. Ezt követte a bírósági határozatok anonim módon történő közzététele a Bírósági Határozatok Gyűjteményében.

Az a gondolat nyert elismerést, hogy a jogbiztonság teljes körű megvalósulásához nem elegendő a jogszabályok megismerhetősége, elengedhetetlen a bírói gyakorlat megismerhetősége is. A bírói gyakorlat nyilvánossága a jog megismerhetőségének alkotmányos követelménye,²⁹ felerősítve ezzel a nyilvánosság igazságszolgáltatásban betöltött funkcióját.

„*Ha egy jogszabály törvényi tényállása túl elvont, túl általános, akkor a jogszabály rendelkezése a jogalkalmazó belátása szerint kiterjeszhető vagy leszűkíthető. Az ilyen szabályozás lehetőséget ad a szubjektív jogalkalmazói döntésre, a különböző jogalkalmazók eltérő gyakorlatára, a jogegység hiányára.*”³⁰ A jogegység hiánya azonban alkalmas a jogbiztonság csorbítására.

²⁵ VARGA ÁDÁM: *Igazságosság kontra igazságosság? Gondolatok a jogbiztonság, az igazságosság és a tisztességes eljárás kapcsolatáról.* Iustum Acquum Salutare XI. 2015. 23. 131–139. pp.

²⁶ 9/1992. (I. 30.) Ab határozat Indokolás V. 4.

²⁷ KÜPPER, HERBERT: *A jogállam követelményei az Európai Unióban és Magyarország Alaptörvénye.* Jura. 2011/2. szám 102.

²⁸ KOCSIS MIKLÓS: *Jogállam és jogbiztonság.* In: Weller Mónika (szerk.): *Jogállam és jogbiztonság, Emberi Jogok Központja Közalapítvány.* Budapest 2005. 50. p.

²⁹ Bővebben lásd: BLUTMAN LÁSZLÓ: *A bírósági határozatok közzététele és az Alkotmány.* Jura 7. évf. 2. szám. 2001. 80–96. pp.

³⁰ 1160/B/1992. Ab határozat [54].

A jogbiztonság követelményéhez a bírósági eljárások során szorosan kapcsolódik a jog, illetve jogalkalmazás egységessége, vagyis a társadalom oldaláról az az igény, az állammal szemben pedig az az elvárás, hogy a bíróságok az ítékezés során az azonos tényállású ügyekben azonos – vagy legalábbis hasonló – ítéleteket hozzanak illetékességi területtől és eljárási szinttől függetlenül. Az Alaptörvény értelmében a bíróságok jogalkalmazásának egységét a Kúria biztosítja a bíróságokra kötelező érvényű jogegységi határozatok útján.³¹

A nyilvánosságon keresztül azonban a jogalkalmazás, a joggyakorlat megismerhetősége segíti elő a jogalkalmazási, jogértelmezési hibák felismerését és teszi lehetővé a legfőbb bírói szerv számára a probléma orvoslását.

3. A jog társadalomalakító szerepe

A jog kezdetektől fogva egyfajta rendezőelvé a társadalmi folyamatoknak, amely az állam szerepének változása nyomán egyre inkább felértékelődik. „Az állam társadalmi rendeltetése, mint objektív szükséglet az állam funkcióin keresztül valósul meg.”³² A társadalom és az állam olyan bonyolult viszonyban áll egymással, ami a hatékonyság, tartósság és tudatosság triászával rendezhető. E viszony rendezésére szolgáló eszközök politikai koncepciókban és jogi doktrínákban fogalmazódnak meg, amelyek a társadalmi szükségletek objektív oldalának szubjektív manifesztációjaként értelmezhetőek.

A különböző élethelyzeteket szabályozó jogszabályok, a jogszabályok által életre hívott életviszonyokból kialakuló jogviták, és a jogvitákat rendező bírósági határozatok egyaránt alakítják a társadalmat. A bíróságok nyilvánossága szempontjából különbségek mutatkoznak a jog társadalmi folyamatokba való beavatkozásakor, az állami kötelezettségvállalás növekedésekor, illetve a jog egyéni jogismeretet befolyásoló szerepe esetében.

Alapvető kiindulási pontot jelenthet a jogbiztonság elve, amely magában foglalja, hogy az állampolgárok jogkövető magatartást folytathassanak, aminek nélkülözhetetlen feltétele az igazságszolgáltatói rendszer átláthatósága. A békés társadalmi együttélés és társadalmi rend biztosításának előfeltétele az állampolgárok jogkövető magatartása, amelynek elengedhetetlen része e magatartások ellenőrzése. Ez az ellenőrzés természetesen nem kizárólagosan a jog, azon belül is a büntetőjog berkein belül valósulhat meg, azonban a jogkövető magatartás elősegítésének igénye a büntetőjogon keresztül mutatható ki leginkább.

A nyilvánosság társadalomalakító szerepe a büntetőjogi büntetés tudományos fogalmából kiindulva értelmezhető. „A büntetés a büntetőtörvényben meghatározott joghatárán, amelyet a bűncselekmény elkövetése miatt, a bűncselekmény elkövetőjével szemben a bíróság a büntetési célok elérése végett, a törvényben meghatározott eljárásban és módon alkalmaz, és amely kényszerrel is végrehajtható, valamint amely kifejezésre juttatja a társadalom rosszálló erkölcsi értékítéletét.”³³

³¹ Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdés.

³² SZILÁGYI PÉTER: *Jogi alaptan*. ELTE Eötvös Kiadó. 2014. 107. p.

³³ NAGY FERENC: *A magyar büntetőjog általános része*. HVG-Orac. Budapest 2010. 261. p.

A relatív büntetési elméletekben a büntetés nem öncélként jelenik meg, előtérbe kerül az újabb bűncselekmény megelőzésének igénye. Ez ölt testet a büntetések speciális és generális prevenciók jellegében. Azonban míg a speciális prevenció az egyént, az individuomot igyekszik visszatartani az újabb bűncselekmény elkövetésében, addig a generális prevenció³⁴ a társadalom visszatartását célozza a bűncselekmények elkövetésétől. Bár mindkettő teória alkalmas érvényre juttatni a jog társadalomalakító szerepét, azonban a generális prevenció jellegében nagyobb befolyást kíván elérni a társadalom alakításában. Ahogy Beccaria mondta: „*a bűncselekményeket jobb megelőzni, mint büntetni.*”³⁵ Az olasz jogtudós a büntetések speciális és generális preventív jellegét az alábbiak szerint foglalta össze: „*A büntetés célja nem az, hogy kínozzunk vagy gyötörjünk egy érző lényt, sem pedig, hogy meg nem történtté tegyünk egy büntényt. A cél nem lehet más, mint megakadályozni, hogy a bűnös újabb károkat okozzon polgártársainak, és másokat visszatartani attól, hogy hasonló károkat okozzanak.*”³⁶

Feuerbach a büntetések generálpreventív célját pszichológiai oldalról közelítette meg, és emelte ki a jogsértések megelőzésének lélektani kényszerének szükségességét.³⁷ Elméletében abból indult ki, hogy a törvénysértések elkövetésének minden esetben van egy lélektani oka, amely az ember érzeki vágyain alapul és aminek kielégítéséért követ el bűncselekményt. A büntetések célját a bűncselekmény elkövetésének úgynevezett *vágyindítékának* megszüntetésében látta, vagyis, hogy a bűncselekmény elkövetését olyan hátrány kövesse, amely jelentősen nagyobb mértékű, mint az a hátrány, amit akkor érezne, amikor a bűncselekmény el nem követése miatti kielégítetlenség érzése felszínre kerül.

Ahogy Nagy Ferenc is rámutatott a generális prevenció tekintetében az átfogó és megbízható, empirikusan igazolt ismeretanyag továbbra is hiányzik, azonban a XX. század második felében jelentősen felerősödő kutatások alapján számos vitathatatlan megállapítás áll rendelkezésünkre.³⁸

Andenaes álláspontja szerint a generális prevenció hatás már nem kizárólag a kiszabható és kiszabott törvényi büntetéstől várható, hanem magától a büntetőeljárástól, a bírósági ítéletek kihirdetésétől, a büntetések végrehajtásától, és szélesebb értelemben az igazságszolgáltatás működésétől.³⁹ Amellett érvel, hogy az általános megelőzés hatás az elrettentésen túl olyan erkölcsi gátakat is felépíthet, illetve felerősíthet, amelyek hozzájárulnak a jogkövető magatartáshoz.⁴⁰

³⁴ A generálprevenció pozitív és negatív teóriájáról bővebben: NAGY FERENC: *A generális prevenció teóriájáról pozitív megközelítéssel.* A Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Bizottságának folyóirata. LXXI. évfolyam. 2016. 5. 249–256. pp.

³⁵ BECCARIA, CESARE: *Büntett és büntetés.* Akadémiai Kiadó. Budapest 1967. 84. p.

³⁶ BECCARIA 1967,

³⁷ NAGY FERENC: *Megjegyzések a negatív generális prevenció teóriájáról.* In: Homoki-Nagy Mária (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Zakar András c. egyetemi tanár 70. születésnapjára.* Acta Juridica Et Politica. Szeged, 2017. 183–198. pp.

³⁸ NAGY 2010. 266. p.

³⁹ ANDENAES, JOHANNES: *General Prevention. Illusion or Reality?* The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science Vol. 43, No. 2 (Jul. – Aug., 1952). 176–198. pp.

⁴⁰ ANDENAES, JOHANNES: *General Preventive Effects of Punishment.* 114 U. PA. L. REV. 949 (1966).

A bűn büntetését érdemel és a büntetés szerepe és rendeltetése a jogi és az erkölcsi normák épségének fenntartása, amikor már más jogági szankciók nem segítenek. „*A büntetés célja önmagában van: a jogépség nyilvános deklarálásában, a célra nem tekintő megtorlásban.*”⁴¹

Álláspontom szerint ez a cél a nyilvánosság megteremtésével és érvényesülésével erősülhet meg. A tárgyalások nyilvánossága, az ítéletek nyilvános kihirdetése, a bíróságok által hozott döntések megismerhetőségén keresztül jut el a társadalom tagjaihoz és fejt ki generálpreventív hatását.

4. A tudomány jogfejlesztő szerepe

A jogszabályok, mint a politikai szférában végbemenő jogalkotás termékei, egy sajátos szűrőn mennek keresztül a jogalkalmazás során, amely egy olyan idegen világot jelenít meg a jogalkotó számára, amelynek alakulására már nincs, vagy nagyon csekély befolyása van.⁴²

Paczolay Péter úgy fogalmazott „*A törvényhozó az általános szabályt alkotja meg, számos élethelyzet kilóg e szabályozás alól,*” amelyre „*a konzervatív jogszemlélet számára evidens és kívánatos – megoldást a bírói jogfejlesztés jelenti.*”⁴³

A fent említett jelenséget nevezi Pokol Béla hermeneutikai puffernek.⁴⁴ A hermeneutikai puffer írja le azt a jelenséget amikor a jogalkotó által meghozott normát körülvesz egy határozatlansági burok, amelyet a joggyakorlat, valamint a tudomány a jogi norma értelmezése során épít bele a jogi norma szövegébe.⁴⁵ Ennek következtében a bírák belső kommunikációjában is megjelenik a jogtudományi munkákra való hivatkozás.⁴⁶

Az elmúlt évtizedben a jogalkotási termékek exponenciálisan növekednek, amellett a jogszabály-módosítások intenzitása is megfigyelhető, amely az igazságszolgáltatás szerepének növekedését és a bírói tevékenység felértékelődését, valamint a tudományos elemzések szükségességét hozta magával.

A nyilvánosságon keresztül a tudomány jogfejlesztő szerepe a gondolat és kifejezés, valamint a tudomány és kutatás szabadságában gyökerezik. A tudomány és a megismerés alapköve az emberi kíváncsiság, amelynek teljeskörű szabályozása szinte lehetetlen.⁴⁷ Nemzetközi jogi dokumentumok⁴⁸ és az Alaptörvény által védelmezetten a művészet és a tudományos kutatás szabad, a tudományos élet szabadságát tiszteletben kell tartani. Az

⁴¹ 23/1990. (X. 31.) Ab határozat, Dr. Szabó András párhuzamos indokolása 2.

⁴² FARAGÓ AMBRUS: *A jog rétegelmélete, Recenzió Pokol Béla „A jog rétegelmélete” című könyvéről.* Jogelméleti Szemle 2003/3. <http://jesz.ajk.elte.hu/farago15.html>

⁴³ PACZOLAY PÉTER: *Alkotmány és történelem.* Elhangzott a Történelemtanárok 21. Országos Konferenciáján – 2011. október 8. Kossuth Klub <https://te.hu/paczolay-peter-alkotmany-es-toertenelem/>

⁴⁴ POKOL BÉLA: *Jogelmélet Társadalomtudományi trilógia II. Századvég Kiadó, Budapest, 2005. 30. p.*

⁴⁵ VARGA ZS. ANDRÁS: *Ombudsman, ügyész, magánjogi felelősség, Alternatív közigazgatási kontroll Magyarországon,* Pázmány Press. Budapest, 2012. 278. p.

⁴⁶ Bővebben lásd: POKOL Béla: *A jog elmélete,* Rejtjel Kiadó, Budapest 2001.

⁴⁷ TÓTH JUDIT: *A tudomány és a kutatás szabadsága,* Szeged, 2015. <http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=57192>

⁴⁸ ENSZ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 18. cikk, ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 15.cikk, Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai Egyezmény 9-10. cikk és az első kiegészítő jegyzőkönyvének 2. cikke, Európai Unió Alapjogi Kartája 13–14. cikk.

állam kötelezettsége biztosítani a tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadságát – a lehető legmagasabb szintű tudás megszerzése érdekében – gondosan ügyelve arra, hogy tudományos igazság kérdésében az állam nem jogosult dönteni, a tudományos kutatások értékelésére kizárólag a tudomány művelői jogosultak.

A jogtudomány az igazságszolgáltatás területén sajátos szereppel rendelkezik. Feladata egyrészt a bírósági döntések vizsgálata, elemzése, másrészt az igazságszolgáltatás szakmai kritikája. Ahhoz, hogy a jogtudomány az igazságszolgáltatásról megalapozott, értékkel bíró szakmai kritikát fogalmazhasson meg, és a bírósági döntéseket körültekintően vizsgálhassa, alapvetően szükség van megfelelő mennyiségű és minőségű információkra, adatokra. E tudományos vizsgálatokhoz szükséges információk körébe tartoznak különösen a jogalkalmazás elméleti vagy gyakorlati kérdéseire, a bírósági szervezet működésére vonatkozó információk, a bíróságok igazgatásához kapcsolódó ügyiratok, a bírósági feladatellátás során keletkező – közérdekűnek vagy közérdekből nyilvánosnak nem minősülő – adatok, az igazságszolgáltatásban dolgozók munkamódszereinek, tapasztalatainak megismerése, feldolgozása.⁴⁹

Éppen ezért az igazságszolgáltatás és nyilvánosság egyik neuralgikus pontja az igazságszolgáltatásra vonatkozó adatok kutathatósága.⁵⁰ Ebben jelenthet gátat a bírósági iratok kutatásához szükséges engedélyek beszerzése. Az egységes szabályozás hiánya sok esetben megnehezítheti a bírósági iratok kutatásához kapcsolódó tudományos munkákat.

Az OBH elnöke 2019-ben adott ki ajánlást a bíróságokon folytatható tudományos célú kutatásokról, melynek célja a bírósági szervezet és a tudományos kutatói érdekek összehangolása, a tudományos kutatás szabadságának biztosítása, valamint, hogy az integritási és adatvédelmi szempontok teljes mértékű érvényesülése mellett elősegítse a kutatási kérelmek egységes és kiszámítható elbírálását.⁵¹

Az igazságszolgáltatásnak fontos szerepe van a jogi életben. Az ítélezési feladatok mellett a jogegységi határozatok, az alsóbb bíróságok ítélezését vizsgáló joggyakorlat-elemzések, a törvénytervezetek véleményezésének formájában az igazságszolgáltatás is részt vesz a jogfejlesztés folyamatában. Egyre nagyobb hangsúlyt kap a bíróságok kommunikációja, a nyilvánosság előtt történő megjelenés minősége, mennyisége.

A nyilvánosság a társadalmi ellenőrzés elősegítése, a pártatlan eljárás biztosítása és a jogbiztonság megteremtése mellett, segítséget nyújthat a jogegység kialakításában és a tudomány jogfejlesztő szerepének támogatásában is.

V. Adminisztratív nyilvánosság

Az adminisztratív nyilvánosság szintjéhez sorolható a bírósági határozatok anonim módon történő megismerése, valamint a tárgyalási jegyzék problémaköre. Az adminisztratív nyilvánosság szintje különleges helyet foglal el a nyilvánosság rétegei között, tekintettel

⁴⁹ 3/2019. (XI. 28.) OBH elnöki ajánlás a bíróságokon folytatható tudományos célú kutatásokról 2.§ (1) bekezdés c) pont.

⁵⁰ SZELECZKI RITA: *Adatkezelés a bírósági eljárásokban*. <https://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/109-dr-szelecki-rita-adatkezes-a-birosagi-eljarasokban>

⁵¹ 3/2019. (XI. 28.) OBH elnöki ajánlás a bíróságokon folytatható tudományos célú kutatásokról.

arra, hogy jellegét tekintve rendszeridegennek tűnhet a határozatok anonim módon történő megismerhetőségének kiemelése, hiszen alapvető jegyeit a társadalmi nyilvánosság-hoz is kapcsolhatjuk. Azonban a nyilvánosság egyes szintjei között vékony határ húzódik, ezért a nyilvánosság szintjei sok esetben fedik egymást.

A bíróságok által hozott ítéletek megismerhetőségének – a nyilvánosság egyik alapvető funkciójaként – kiemelkedő jelentősége van a jog társadalomalakító szerepében. A jog megismerésének elengedhetetlen része az eljárások nyilvánossága és az ítéletek megismerhetősége, valamint ezeknek az „*adott esetben a közéletet elevenen tartó vitája*.”⁵²

A bírósági határozatok közzétételének jogszabályi alapjait korábban az elektronikus információszabadságról szóló törvény teremtette meg, amelyet azonban idő előtt hatályon kívül helyeztek. Jelenleg a Bszi. XII. fejezete határozza meg a bíróságoknak a határozatok nyilvánosságának biztosítása érdekében elvégzendő feladatait.

A törvényi rendelkezés alapján elsődlegesen a Kúria jogegységi határozatát, a jogegységi panasz eljárásban, valamint a törvényesség érdekében folytatott jogorvoslati eljárásban hozott határozatát, az ügy érdemében hozott, továbbá a hatályon kívül helyező határozatot teszik közzé a Bírósági Határozatok Gyűjteményében. A közzéteendő határozatok közé tartozik még az ítéletábrák ügy érdemében hozott határozata, valamint a törvénysekek által közigazgatási perben az ügy érdemében hozott határozata.⁵³

Ezen felül a közzétett határozatokhoz kapcsolni kell azokat a bírósági és más hatósági vagy egyéb szerv által hozott határozatokat is, amelyet a közzétett bírósági határozat felülbírált vagy felülvizsgált.⁵⁴ Ezzel az úgynevezett előzmény-határozatok hozzáférhetőségének elvével lehetőség nyílik az ügyek időbeli folyamatának nyomon követhetőségére.⁵⁵

A bírósági határozatokat anonimizált formában kell közzé tenni a Bírósági Határozatok Gyűjteményében. Az anonimizálás egyik legfontosabb minőségi követelménye, hogy az ne járjon a megállapított tényállás sérelmével. Ugyanakkor egyes esetekben az anonimizálási eljárás eleve kizárja e minőségi követelmény érvényesülését, hiszen éppen ez fosztja meg a tényállást annak lényeges tartalmától, megnehezítve ezzel a kapcsolódó tudományos kutatásokat.

Az anonimizálás célja természetesen az eljárásban részt vevők személyes adatainak védelme. Véleményem szerint azonban, ezt a szükséges védelmet a jelenlegi rendszer már nem képes biztosítani. Itt kapcsolódik be a tárgyalási jegyzékek problémája.

A bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII.1.) IM rendelet (a továbbiakban: Búsz.) értelmében a tárgyalási jegyzék a tárgyalási napra kitűzött ügyekről tanácsnoként (bíráknént) készített jegyzék,⁵⁶ amelynek egy példányát a tárgyalások megkezdése előtt a

⁵² PAP ANDRÁS LÁSZLÓ: *A megfigyelés társadalmának proliferációjától az etnikai profilalkotáson át az állami felelősség kiszervezéséig*. Alkotmányjogi és rendészettudományi megközelítések az emberi méltóság, a társadalmi biztonság és az adatvédelem értelmezésekor. L'Harmattan, Budapest, 2012. 129. p.

⁵³ Bszi. 163. § (1) bekezdés.

⁵⁴ Bszi. 163. § (3) bekezdés.

⁵⁵ BALOGH ZSOLT GYÖRGY: *A bírósági határozatok közzétételének szabályozása Magyarországon*. Infokommunikáció és Jog. 2013/2. (55.) 84–89. pp.

⁵⁶ Búsz. 2. § 16. pont.

tárgyalóterem ajtajára ki kell függeszteni.⁵⁷ A tárgyalási jegyzéken fel kell tüntetni az ügyszámot, az ügy tárgyát, a tárgyalás időpontját, valamint a peres felek, illetőleg a terhelt vagy eljárás alá vont személy nevét.⁵⁸

Vagyis a Büsz. értelmében a terhelt szentitív adatait – tartalmát tekintve bűnügyi személyes adatait – tartalmazó tárgyalási jegyzék kifüggesztésével a bíróság épületében megjelenő személyek a büntetőeljárással összefüggő információkat ismerhetnek meg.

A fentiekből egyrészt adódik, hogy a bíróság ügyfélforgalom előtt nyitva álló helyiségében kihelyezett tárgyalási jegyzékről az érdeklődők, valamint a sajtó képviselői – akik a gyakorlatban a tárgyalási jegyzéket sokszor vágóképként használják – felvételt készíthetnek, amelyet követően a tárgyalási jegyzéken szereplő adatok feletti kontroll teljes mértékben kiüresedik.

Másrészt a tárgyalási jegyzéken szereplő adatok birtokában, a sajtóban megjelenő tudósításokkal összevetve, az anonimizált formában, a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzé tett határozatok közti kapcsolat egyszerűen helyreállítható, így az anonimizálási eljárás értelmét veszti.

Kérdésként merül fel az is, hogy a tárgyalási jegyzék, mint bűnügyi személyes adatot tartalmazó dokumentum kihelyezése az információs önrendelkezési jog korlátozását eredményezi, vagyis alapvető jogot érint. A magyar alkotmányos gyakorlat értelmében az alapjogok lényegét érintő kérdéseket legalább törvényi szinten kell szabályozni, vagyis az, hogy jelenleg a tárgyalási jegyzék szabályozása – a bűnügyi személyes adatok védelmére vonatkozóan – nem törvényi, hanem rendeleti szinten került rögzítésre, nem egyeztethető össze az alkotmányjog előírásaival.

Tekintettel arra, hogy a nyilvánosság megfelelő érvényesüléséhez elengedhetetlen az, hogy a társadalom tagjai számára tudható legyen, hogy hol, mikor, valamint milyen tárgyalást tartanak, egyetlen megoldást látunk a jelenlegi szabályozási környezetben. A tárgyalási jegyzékről való felvételkészítés tilalmával csökkenthető a személyes adatok sérelme, amely így a bírósági épületben történő kifüggesztéssel megvalósuló úgynevezett adminisztratív nyilvánosság keretein nem terjeszkedik túl.

VI. Az ítélethirdetés nyilvánosságára vonatkozó EJEB gyakorlat

A tárgyalások nyilvánossága mellett a nyilvánosság elvének elválaszthatatlan részeselemé az ítéletek nyilvános kihirdetése. Jelentőségét mutatja, hogy a kapcsolódó nemzetközi egyezmények és a nemzeti alkotmányok is külön nevesítik a nyilvános ítélethirdetés garanciális szabályát, abban az esetben is, ha valamilyen oknál fogva az eljárás során zárt tárgyalást rendeltek el.

A *Szücs v. Ausztria*⁵⁹ és *Werner v. Ausztria*⁶⁰ ügyben a kérelmezők a tárgyalás nyilvánosságának mellőzése mellett a nyilvános ítélethirdetés hiányát is sérelmezték. Az eljárás során a bíróság által meghozott határozatokat a kérelmezőknek nem kézbesítették és az

⁵⁷ Büsz. 19. § (3) bekezdés.

⁵⁸ Büsz. 19. § (2) bekezdés.

⁵⁹ *Szücs v. Austria* (Application no. 20602/92).

⁶⁰ *Werner v. Austria* (Application no. 21835/93).

ítélet nyilvános kihirdetésétől is eltekintett a bíróság. Az osztrák kormány a védekezésében arra az álláspontra helyezkedett, hogy az eljárás idejében hatályban lévő büntetőeljárás törvény rendelkezései alapján lehetőség volt arra, hogy a bíróság harmadik személy részére engedélyezze az ítélet és az ügy iratainak megtekintését, arról másolatot kapjon, ha ahhoz jogos érdeke fűződik. Az erre irányuló engedélyek megadása azonban a bíróság diszkrecionális jogkörébe tartozik, kizárólag az eljáró bíróság mérlegelésétől függ. Ennek következtében az ítéletek szövege nem volt mindenki számára elérhető. A Bíróság indokolásában kitért arra, hogy főként a büntetőeljárások és a büntetőeljárásokkal összefüggő kártérítési perek tekintetében van jelentősége az ítéletek nyilvánosságra hozatalának, mert az abban érintett személy ártatlanságát, téves elítélését bizonyítja a társadalom tagjai felé. Ausztriában a bírósági nyilvántartás rendszerében alapvetően csak a Legfelsőbb Bíróság, a közigazgatási bíróság és az Alkotmánybíróság döntéseit rögzítették és hozták nyilvánosságra, az elsőfokú és fellebbviteli eljárást lefolytató bíróságok határozatait nem. Az ügy körülményeit mérlegelve a Bíróság arra a megállapításra jutott, miszerint arra tekintettel, hogy az eljárás során semelyik eljárási fokon nem hirdették ki nyilvánosan a határozatokat és a nyilvánosság biztosításának más eszközökkel sem tettek eleget, megsértették a kérelmezők Egyezményben foglalt jogait.

A Bíróság azonban nem marasztalta el Ausztriát a *Lamanna v. Ausztria*⁶¹ ügyben. Bár az elsőfokú eljárásban mellőzték az ítélet nyilvános kihirdetését, a másodfokú eljárásban viszont már nyilvánosan hirdették ki az ítéletet, ezért nem állapítottak meg Egyezményesértést.

A Bíróság álláspontja szerint a nyilvános ítélethirdetés szabálya nem minden határozatra terjed ki. Így például a *Pretto v. Italy ügyben*⁶² kimondta, hogy nincs szükség a határozatok nyilvános kihirdetésére azokban az esetekben, amikor a bíróság a fellebbezés megengedhetősége vagy elutasítása tárgyában hoz döntést vagy ha a megtámadott döntést hatályon kívül helyezéséről és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasításáról dönt.

A *Helmers-ügyben*⁶³ a Bíróság szintén nem állapította meg az Egyezményes jog sérelmét annak ellenére, hogy az eljáró bíróság az ítéletet nem nyilvános ülésen, szóbeli olvasatban hozta nyilvánosságra, hanem a határozat mindenki számára elérhetővé tételével. A Bíróság Hivatala az ítélet teljes szövegét közzétette, amely engedélyhez kötöttség nélkül, bárki számára hozzáférhető volt, így a Bíróság álláspontja szerint a nyilvános ítélethirdetés elsődleges célja, az igazságszolgáltatás társadalom általi ellenőrzése megvalósulhatott.

VII. Jó gyakorlat: Finnország

Csupán néhány olyan állam van, ahol már létezik olyan jogszabály, amely letisztult rendelkezésekkel teszi lehetővé a társadalom tagjai számára, hogy hozzáférjenek a bírósági dokumentumokhoz. Ezek egy részében kötelező erejű jogi norma rendelkezik a hozzáférés szabályairól, de van, ahol a bíróságok maguk állapíthatják meg a bírósági iratokhoz való hozzáférést biztosító szabályokat.

⁶¹ *Lamanna v. Austria* (Application no. 28923/95).

⁶² *Pretto v. Italy* (Application no. 7984/77).

⁶³ *Helmers v. Sweden* (Application no. 11826/85).

Mindenképpen jó gyakorlatként érdemes megjelölni Finnországot, ahol a bírósági iratokhoz való hozzáférést a bírósági eljárások nyilvánosságáról szóló külön törvény (a továbbiakban: APCP) szabályozza.⁶⁴ Már eleve az is előre mutató, hogy nem csupán az eljárási törvényekben elrejtve találhatjuk a vonatkozó szabályokat, hanem külön törvény rendelkezik ezen alkotmányos jelentőségű kérdésről. Az APCP kimondja, hogy törvény eltérő rendelkezésének hiányában – illetve, ha másként nem rendelkeznek – a bírósági eljárások és a tárgyalási iratok nyilvánosak.

Az APCP részletesen rendezi a kulcsfontosságú meghatározásokat,⁶⁵ mint az eljárás egyes szakaszai (szóbeli, írásbeli eljárás, bírósági tanácskozás, előkészítő szakasz), valamint meghatározza, hogy a nyilvánosság szempontjából mi minősül bírósági iratnak.⁶⁶

A törvény főszabályként rögzíti, hogy mindenkinek feltétlen – azaz az érdekelttség bizonyítása nélküli – joga van ahhoz, hogy tájékoztatást kapjon a nyilvános tárgyalás iratairól.

Hangsúlyozandó, hogy bár az APCP ismeri és nevesíti a nyilvánosság alóli abszolút és relatív kivételeket, azonban egy meghatározott idő elteltével végül minden tárgyalási irat nyilvánossá válik. Az abszolút kivételek közé tartozik, ha a tárgyalási iratok szenzitív adatokat, titkokat vagy olyan információkat tartalmaznak, amelyek nyilvánosságra kerülése az állam érdekeit sértené. Ezen adatok körét azonban taxatívén határozza meg a jogszabály. Az abszolút kivétel fennállása esetén a titkosítás automatikusan történik, a bíróságnak nincs mérlegelési lehetősége. Az ilyen tárgyalási dokumentumok titkosságának időtartama általánosságban hatvan év, azonban néhány esetben akár nyolcvan évre is titkosíthatják ezeket a bírósági dokumentumokat.

A relatív kivételek esetén a titkosítás alapját olyan információk jelentik, amelyek más törvény rendelkezései alapján titkosak, és az információ nyilvánosságra hozatala jelentős hátrányt okozna az érdekeltnek. A relatív kivételek esetén a titkosítás alkalmazása nem automatikus, azt a bíróság elrendelheti hivatalból vagy valamelyik fél kérelmére. A relatív kivételek esetén – ha magánélet védelme érdekében kerül sor a titkosításra – a titkosítás időtartama legfeljebb hatvan év, minden más esetben legfeljebb huszonöt év.

Fontos garanciális rendelkezés, hogy az egyes bírósági iratok titkosítása esetén is a társadalom tagjainak joga van arra, hogy tudjanak az irat létezéséről, valamint, ha a bírósági határozat maga titkosítva is van, a határozat következtetéseit, az alkalmazott jogi rendelkezéseket továbbra is megismerhetővé kell tenni.

A titkosított határozatok esetén – főként, ha az ügy társadalmi jelentőséggel bír, vagy jelentős közérdeklődéssel övezett – a bíróság köteles nyilvános jelentést készíteni a határozatban foglaltakról. A nyilvános jelentés tartalmazza az ügy általános ismertetését, valamint a döntés indokait.

⁶⁴ Act on the Publicity of Court Proceedings in General Courts (370/2007).

⁶⁵ APCP 3. szakasz.

⁶⁶ Az APCP rendelkezései értelmében bírósági irat minden a bíróság/hatóság birtokában lévő irat, a bíróság/hatóság által vagy a bíróság/hatóság nevében eljáró személy által készített, vagy a bíróságnak/hatóságnak átadott irat, amely a bíróság/hatóság hatáskörébe tartozó ügyben keletkezett.

VIII. Konklúzió

Jól látható tehát, hogy az ítéletek és ezzel együtt a bírói gyakorlat kutathatósága kérdés-körében számtalan falba ütközhetünk. A kutatási engedélyek szabályozása, az anonimizálási előírások jelentősen akadályozzák a minőségi joggyakorlat-elemzéseket, igazságszolgáltatással kapcsolatos jogtudományi kutatásokat úgy, hogy a technológiai fejlődés következtében az anonimizálás egyre kevésbé tudja betölteni eredeti funkcióját. A felmerülő problémák kezelésére egyrészt a jogszabályi keretrendszer módosítására, másrészt a jogalkalmazási gyakorlatban történő szemléletváltásra van szükség.

DÁVID MÁRKI

THE PRINCIPLE OF PUBLICITY AND THE PROBLEM WITH RESEARCHABILITY OF JUDGMENTS

(Summary)

The right to a fair trial by an independent and impartial tribunal is a fundamental right everybody is entitled to. Through such right, transparency and publicity become an important guarantee of the administration of justice, in a broader sense, and as a procedural principle of different court proceedings as well.

In our globalized world, the rapid technological development, the acquis of this development, and the changing media environment have fundamentally shaped and are shaping the forms of the publicity of the judiciary, posing new challenges for legislators and practitioners alike.

Publicity and transparency are essential for the functioning of a democratic, constitutional state based on the rule of law. The judiciary as a branch of power, as an institution, is of paramount importance in the everyday life of society. Members of society expect the judiciary to ultimately settle their disputes and to enforce the state's power to punish those who violated the social and legal norms by committing crimes. Therefore, the trust of society in the judiciary must be given high priority. To achieve this public trust, members of the society must receive an adequate quantity and quality of data and information on the functioning of the justice system and on the judicial procedures.

This paper is therefore seeking to provide an overview of the rules of accessibility and researchability of judgments. This article examines the relationship between the public and freedom of information, the functions of the public in the administration of justice, the practice of the European Court of Human Rights regarding the public disclosure of judgments, and the legal provisions on access to court documents.